

Dialogdag 1 oktober 2004

De recreatiefunctie van het bos in Vlaanderen

VERSLAG

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Leefmilieu en Infrastructuur
Afdeling Bos & Groen

Koning Albert II-laan 20, bus 8, 1000 Brussel
Tel (02)553 81 02 – Fax (02) 553 81 05
E-mail: bos.groen@lin.vlaanderen.be

1. Inleiding

Begin oktober 2004 organiseerde de afdeling Bos & Groen de 26^e editie van de Week van het Bos. Het centrale thema was dit jaar “recreatie”. De Vlaamse overheid stelt immers vast dat er een groeiende vraag is naar meer en anders recreëren in bosgebieden. Tegelijk blijken behoeften en verlangens van de recreanten zeer verschillend te zijn. In het belang van het bos trad de afdeling Bos & Groen op 1 oktober '04 in contact met de recreanten, boseigenaars- en beheerders en go-betweens.

In de aanloop naar de dialoogdag werden de verschillende belangengroepen via een schriftelijke bevraging (discussietekst) uitgenodigd om hun visies, noden en suggesties rond bosrecreatie kenbaar te maken. De bevindingen die daaruit naar voren kwamen, werden op 1 oktober samenvattend gepresenteerd.

Op de dialoogdag zelf kregen de verschillende gebruikersgroepen en bosbeheerders tijdens de voormiddag de mogelijkheid om hun ideeën rond recreatie toe te lichten. Het resultaat hiervan vindt u onder punt 2. Voor het namiddag gedeelte kon elke deelnemer 2 van de volgende 4 thema's kiezen om meer in detail te bediscussiëren:

- Inrichting en infrastructuur
- Participatie
- Globale visie
- Instrumenten

Een overzicht van de gevoerde discussies vindt u terug onder punt 3.

Tenslotte werden er tijdens de discussies een aantal vragen om verduidelijking geformuleerd. Punt 4 tracht hierop een antwoord te geven.

2. Vrije discussie in 4 gemengde groepen

Doelstelling van de vrije discussie die tijdens de voormiddag werd georganiseerd, was het uitwisselen van kennis, visies en ervaringen met betrekking tot recreatie in bos- en. In deze sessie was het de bedoeling om de verschillende betrokkenen aan het woord te laten en te laten kennismaken met elkaars meningen. Wat volgt is een samenvatting van de thema's die aan bod kwamen en welke ideeën hierover geformuleerd werden.

2.1 Hoe de toegankelijkheid van bossen concretiseren en bekend maken?

Het voorstel werd geopperd om de boswegen te onderhouden met medewerking van de bosgroepen of vzw Trage Wegen. Ook de communicatie rond het toegankelijk stellen van bossen zou door bosgroepen kunnen gebeuren, of door regionale landschappen en gemeentelijke instanties.

Volgende vragen kwamen tijdens deze discussie naar voren:

- Wat met het onderhoud van buurtwegen: wie moet wat onderhouden. Antwoord onder punt 4.1.
- Waarom zijn de gemeenten niet vertegenwoordigd op de dialoogdag. Antwoord onder punt 4.2.

2.2 Openstelling moet aangemoedigd worden, maar mag niet verplicht worden.

Om openstelling aan te moedigen, werden volgende voorstellen geopperd:

- Financiële middelen inzetten zoals subsidies voor openstelling verhogen.
- Meer bekendheid geven aan de verzekering 'Burgerlijke aansprakelijkheid' die de afdeling Bos & Groen met Ethias heeft afgesloten.
- Privé-boseigenaars deinzen terug om hun bos open te stellen uit angst voor meer werk en controle. Om hierop te anticiperen, kunnen de bosgroepen ingeschakeld worden.
- Samenwerkingsverbanden sluiten met de jeugd. Hierbij is het belangrijk om via de gemeentelijke jeugdraad te werken in plaats van overeenkomsten te sluiten met slechts één jeugdbeweging.
- Grote knelpunten die voor openstelling naar voren werden gebracht zijn veiligheid (angst voor vandalisme en inbraken) en het dumpen van zwerfvuil. Sommigen waren van mening dat sociale controle voldoende is om het probleem van veiligheid te voorkomen. De meeste deelnemers deelden die mening echter niet.

2.3 Nieuwe recreatievormen

Paalkamperen is een voorbeeld van een nieuwe recreatievorm. Er was binnen de groep consensus dat paalkamperen moet mogelijk zijn, zolang het aantal tenten en de tijdsduur van het kamperen beperkt blijft. Ook de nutsvoorzieningen zijn minimaal of onbestaande. Om overtreding (wild kamperen) tegen te gaan, is het beter deze nieuwe recreatievorm te reglementeren. Paalkamperen moet geen mogelijkheid zijn in elk bos, enkel grote bossen komen in aanmerking (bijvoorbeeld Nationaal Park Hoge Kempen). Er werd ook gesuggereerd dat deze vorm van recreatie moet aansluiten bij de bestaande speelzones om de druk op het bos niet te verhogen. Kamperen in bossen stimuleert ook de educatieve functie van het bos.

Daarnaast kwam ook (naar analogie met Nederland) het verhuren als vakantiewoningen van de nu leegstaande gebouwen ter sprake. Op die manier zou aan deze gebouwen (veelal zonevreemd) een specifieke bestemming kunnen gegeven worden. Momenteel is dit gezien de wetgeving op de ruimtelijke ordening onmogelijk.

2.4 Teveel administratieve regels in speelzones.

De wetgeving rond speelzones blijkt onvoldoende gekend te zijn (*nvdr*). Wel waren de deelnemers ervan overtuigd dat er nood is aan meer speelzones en eenvoudigere procedures. Het is van belang rond deze thematiek meer communicatie te voeren naar kampeigenaars en gemeenten toe.

Een extra administratieve last wordt ervaren in de gemeenten die politiereglementen uitvaardigen waardoor jeugdbewegingen verplicht worden aan te geven wie elke nacht verblijft op welke kampplaats, waar gespeeld wordt in bossen,... Niettegenstaande deze maatregelen genomen worden uit veiligheidsoverwegingen, wordt dit als een formulierenslag ervaren. Er wordt geopperd om de kampuitbaters deze formulieren te laten invullen en ze niet door te geven aan het jeugdwerk.

2.5 Communicatie met verschillende doelgroepen is belangrijk en wordt belangrijker.

Communicatie met de betrokken doelgroepen kan via regionale landschappen, bosgroepen, Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal,... Voorwaarde hierbij is dat de verschillende organisaties hun communicatievormen op elkaar afstemmen. Gemeenten zouden hierin niet de nodige tijd kunnen investeren.

De doelgroepen in kwestie kan je bereiken via projectvoorstellen en het aanspreken van de juiste vertegenwoordigers.

2.6 Er zijn te weinig bossen beschikbaar.

Dit geldt voornamelijk in de bosarme regio's.

Verder zijn er heel wat bossen beschikbaar, maar onbekend bij de burger. Bijvoorbeeld: iedereen komt van overal naar Hallerbos terwijl er soms bossen zijn op 100 meter. Deze bossen moeten toegankelijk en bekend gemaakt worden. Wel moet in acht worden genomen dat het basisrecht van de privé-eigenaar om bossen af te sluiten niet geschonden wordt.

Voordeel van het ontsluiten van onbekende bossen is dat er meer recreanten een plaats kunnen vinden in het bos, waardoor de draagkracht van bossen kan gespreid worden. "Het recreatief ontsluiten van onbekende bossen" wordt gelanceerd als projectvoorstel voor de afdeling Bos & Groen.

Of de nodige bossen zijn er wel maar ze zouden niet als bosgebied zijn ingekleurd. Volgens de stellingnemer is dat ongeveer 40 000 hectare.

2.7 Bosuitbreiding

Bosuitbreiding vanuit de privé zal enkel succes kennen indien rendabel. Aanleg van bossen door privé is een spaarplan op lange termijn, daarbij moet ook rekening gehouden worden met de momenteel lage houtprijzen. De strikte regelgeving (o.a.. ontbossen, opmaak beheerplanning) bemoeilijkt dit proces.

Enkele gedachtegangen:

"De drie bomen die je plant moeten immers zeker juist staan, want voor het kappen naderhand is een kapmachtiging nodig. Bovendien kan je zelf de dupe worden vermits de wetgeving constant verandert en een bosexploitatie over meer dan één generatie loopt."

"Als ik bebos kan ik niet meer terug want ik moet compenseren. Op die manier daalt mijn grond in waarde en dat kan niet de bedoeling zijn."

2.8 Toegankelijkheid mag geen argument zijn om paden te verharderen.

Over dit onderwerp was er een consensus. In elk groot boscomplex is het wenselijk dat een pad verhard is voor de minder mobiele onder ons, maar de rest van bos mag dat zeker niet zijn. De bezoekers moeten hun laarzen weer leren aantrekken.

Een overzicht van toegankelijke boswegen voor de mensen met een beperkte mobiliteit is nodig evenals een aangepast onderhoud van deze wandelwegen zodat in een lus kan gewandeld worden en niet halverwege moet teruggekeerd worden.

2.9 Meervoudig bos (bos + natuur + landbouw + landschap)

Natuurpunt is van mening dat het thema recreatie moet open getrokken worden naar natuur en landbouw. Er wordt in de meervoudige natuur aan recreatie gedaan en daarom moet de discussie opengetrokken worden. Het is niet nodig een onderscheid te maken tussen natuur en bos want ook het bos behoort tot de natuur en de open ruimte.

In het kader van het recreatief medegebruik dienen bepaalde recreatieve netwerken uitgewerkt te worden, zoals bijvoorbeeld een wandelnetwerk,... Dit is een middel om tot meervoudig gebruik te komen, een middel om tot scheiding maar ook een middel tot verspreiding van druk.

2.10 Eigenaars moeten zelf kunnen beslissen over openstelling

Het gaat hier zowel over de privé-eigenaars als over de andere eigenaars (openbare sector). Er is meer financiële en logistieke ondersteuning nodig. Het probleem is dat personen die gelden krijgen van de gemeenschap om hun bossen open te stellen, een aantal zaken zeker moeten nakomen. Daarom mag het dus geen verplichting zijn om de bossen open te stellen.

2.11 Efficiënte afsluiting van paden

Door het toepassen van zonerings en het efficiënt afsluiten van paden, wordt recreatie gespreid en worden conflicten beperkt. Hierbij is het van belang de verschillende groepen van recreanten te scheiden en toch iedere recreant aan zijn trekken te laten komen.

Om de zonerings in bossen optimaal te plannen, moet er gekeken worden naar de aanwezige infrastructuur.

2.12 Huidige infrastructuur van de bossen

Er is een zekere overlast van de recreanten. Met betrekking hierop kan er enkel gepoogd worden stappen in de goede richting te zetten. Zolang iedere recreant zijn ding kan doen, zouden er geen problemen mogen ontstaan.

Zo ondervinden eigenaars hinder van recreanten door zwerfvuil. Deze hinder moet genuanceerd worden want het grote probleem zijn niet de recreanten maar andere bronnen van vervuiling (sluikstorten, slechte waterkwaliteit van de beken,...). Dus het zwerfvuil van recreanten is eigenlijk maar een relatief klein probleem.

2.13 Prioriteit voor jeugdrecreatie

Zowel in de bossen als in de natuur is er nood aan speelzones voor jeugd. Er wordt nog te weinig rekening gehouden met de noden van jeugd. Enkele knelpunten die naar voren werden gebracht:

- Speelzones zo dicht mogelijk bij de jeugdlokalen en kampeercentra aanduiden of aanleggen.
- Meer stedelijk groen.
- Het probleem van aansprakelijkheid bij jeugdgroepen. Een oplossing hiervoor is de Ethias-verzekering.
- Het maken van grensoverschrijdende (gewesten, eigenaars) tochten zijn momenteel juridisch onmogelijk.
- Een wettelijk kader voor recreatie in de natuur.

2.14 Loslopende honden

Ze zijn een probleem voor de veiligheid van andere recreanten en ook gevaar voor agressiviteit van de hondeneigenaar. Oplossing: de hondenweiden.

2.15 Hoe komt dialoog tussen gebruikersgroepen tot stand en binnen welk kader gebeurt dit?

Het kader binnen dewelke een dialoog tot stand moet komen is het feit dat de oppervlakte beperkt is, maar dat er een grote behoefte is aan recreatie. De oppervlakte is daarenboven nog versnipperd naar eigendomsstructuur. De dialoog insinueert erg veel betrokkenen, die niet allemaal bij discussie betrokken kunnen worden.

Er is nood aan een globale visie, die gedeeld wordt door alle belanghebbenden. Daarna kan een verdere uitwerking tot stand komen d.m.v. onderhandeling met alle individuele privé-eigenaars. De nood aan dialoog met privé-eigenaars blijkt noodzakelijk. Hierbij werd ook gedacht aan een rol voor regionale landschappen, bosgroepen, Natuurpunt, ... De ervaring van regionale landschappen hierin is dat de dialoog met privé-eigenaars een lonend proces is, maar het is tevens langdurig en erg arbeidsintensief. Verder toonde deze ervaring aan dat er nood is aan meer objectieve en duidelijke informatie voor eigenaars. Er bestaan nog te veel onduidelijkheden en misverstanden. Ook in de discussie werd dit bevestigd: een privé-eigenaar bleek ervan overtuigd dat hij zijn bos niet kon afsluiten voor recreanten en bezoekers.

Privé-eigenaars staan erop dat hun eigendomsrecht gerespecteerd wordt. Verder vragen zij om de subsidieregeling te herzien: deze voldoet niet aan de actuele noden van de bouseigenaar.

2.16 Hoe moet een gebied toegankelijk gemaakt worden? Is wegverharding (asfalt, beton, e.d.) hierbij gewenst?

Er blijkt hieromtrent een misvatting te bestaan: grotere toegankelijkheid blijkt voor geen enkele betrokkene samen te hangen met meer wegverharding. Er blijkt nog geen duidelijkheid wat de vraag is en wat de mogelijkheden zijn. De vertegenwoordigster van het Gelijke Kansenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap lichtte toe dat toegankelijkheid voor mensen met een handicap niet noodzakelijk volgt uit wegverharding. Slechtzienenden zijn bijvoorbeeld niet gebaat bij betonpaden. Bovendien moeten aandachtspunten voor mensen met een handicap ruimer gesteld worden: aangepaste inrichting van de parking, van informatieborden, infrastructuur, ... Een ruimere visie is hierbij nodig: niet enkel in keten denken, maar ook bewust zijn van de diverse noden van een diverse groep mensen met een handicap, ouderen, jonge gezinnen met kinderwagen, e.d.

Er was consensus binnen de groep dat de vraag naar klassieke wegverharding niet prominent is, maar er eerder nood is aan creativiteit. Zachte wegen, knuppelpaden, e.d. kunnen evenzeer een belevenis zijn bij bosbezoek, terwijl verharding eerder samenhangt met een economische noodzaak tot toegankelijkheid (wanneer bijvoorbeeld een loonwerker hout komt ophalen, moet deze via een verharde weg met zijn vrachtwagen tot daar geraken).

Een belangrijk punt is dat ook zachte wegen onderhoud vragen. Daarom werd gesuggereerd dat bij de aanleg van wegen het onderhoud ervan meteen in rekening gebracht wordt en informatie hieromtrent ter beschikking gesteld wordt.

2.17 Onderhoud brengt kosten met zich mee. Hoe kan dit opgevangen worden?

Deze vraag blijkt samen te hangen met de vraag naar betrokkenheid van recreanten en bosgebruikers bij het beheer van een bosgebied.

Het Regionaal Landschap gaf toelichting bij het principe van visitor pay-back. Door bijvoorbeeld verkoop van wandelfolders worden inkomsten gegenereerd die gebruikt kunnen worden voor onderhoud van de wandelroutes. Meteen wordt de wandelaar gesensibiliseerd over de noodzaak van onderhoud. Belangrijk hierbij is transparantie over wat met deze opbrengsten gebeurt.

De vraag naar de verantwoordelijkheid van het individu bij beheer, onderhoud en financiering t.o.v. de vraag naar de verantwoordelijkheid van de overheid werd gesteld. De verantwoordelijkheid van het individu kan aangemoedigd worden door het betrekken van de omwonenden. Een overlegplatform werd hierbij gesuggereerd. Dit biedt de bijkomende voordelen, dat de omwonenden gesensibiliseerd worden, dat draagvlak gecreëerd wordt, dat sociale controle ontstaat.

Niet alleen dialoog met de lokale gemeenschap, maar ook met de georganiseerde recreant blijkt noodzakelijk. Deze dialoog kan bijdragen tot een verschuiving van medegebruik naar medebeheer, of m.a.w. van passieve openstelling naar actieve openstelling.

Een knelpunt blijkt de verhouding van kosten en baten van beheer en onderhoud. De meeste kosten vallen voor rekening van de boscijner, terwijl de baten vooral naar nevenssectoren, horeca en toerisme gaan. Er is een grote vraag om het evenwicht te herstellen, door bijvoorbeeld aangepaste subsidies.

2.18 Hoe wordt asociaal gedrag aangepakt? Repressie versus sensibilisering.

Wegens tijdsgebrek werd dit discussiepunt slechts beperkt gesproken. Toch werden een aantal interessante punten naar voren gebracht:

Er is consensus dat repressie geen gepast middel is om asociaal gedrag aan te pakken. De voorkeur gaat naar sensibilisatie en naar sociale controle. Binnen verenigingen (ruitervereniging, fietsersbond) bestaan duidelijke gedragscodes waarbij respect voor de natuur en voor de andere recreanten naar voren komt.

Een belangrijke rol binnen het proces van sensibilisering is weggelegd voor het onderwijs.

2.19 Gedragscodes

Een Nederlandse deelnemer deelde haar ervaring met gedragscodes omtrent bosrecreatie. Ze vindt het een goed instrument om tot afspraken te komen met doelgroepen. Vaak mondt dit uit in een gezamenlijk beheer. Bijvoorbeeld ruiters die ook hun verantwoordelijkheid nemen in het onderhoud van een pad.

Volgens de deelnemers kan een goede padeninfrastructuur, die tegemoet komt aan de wensen van de gebruikersgroepen reeds het grootste deel van de recreatieproblemen oplossen. Indien goed ingericht zal 99% van de recreanten zich aan die paden houden. Enkel mensen die het gebied echt goed kennen zoals omwonenden en zeldzame gevallen die sowieso geen rekening houden met afspraken zullen zich niet houden aan het gebruik van de recreatieve infrastructuur. Gezien het hier om een beperkte groep gaat hoeft dit ook niet als een groot probleem aanzien te worden.

Indien mogelijk is het best om de gebruikersgroepen te scheiden d.m.v. het aanleggen van verschillende paden (ruiterpad, mountainbikepad, wandelpad...). Afspraken maken tot een gescheiden gebruik in de tijd blijkt zo goed als onmogelijk. Spontaan is die scheiding vaak wel het geval. Mountainbikers zijn bijvoorbeeld vooral actief op zondagmorgen terwijl wandelaars vooral zondagmiddag op pad zijn. Als er afspraken gemaakt worden dan moeten die eenvoudig worden gehouden en dan moet het proces ook goed doorlopen worden anders werkt het niet. De conclusie omtrent het thema van de gedragscodes is in elk geval dat het een positief alternatief kan zijn voor het opleggen van regels en verboden.

2.20 Vorming

De jeugdsector blijkt een grote voorstander te zijn van vorming. Ze hebben heel positieve ervaring met de aanpak omtrent bosvriendelijk spelen. Terwijl ze werden geconfronteerd met nogal restrictieve regels omtrent spelrecreatie is via het project bosvriendelijk spelen wederzijds respect gegroeid. De bossector zoekt naar ruimte om kinderen het bos spelenderwijs te laten ontdekken en vanuit de jeugd worden inspanningen geleverd om bosspelen aan te passen aan de kwetsbare omgeving. Uit gegevens van het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal die in opdracht van de afdeling Bos en Groen werden verzameld blijkt dat de investering die de bosadministratie heeft geleverd in bosvriendelijk spelen daadwerkelijk heeft geleid tot een gedragsverandering bij zowel de bosbeheerder als bij de jeugd omtrent het aspect bosspel. De studie toont overigens aan dat bijkomende inspanningen nodig zijn zowel op vlak van vorming als op niveau van bijkomende speelruimte. De conclusie omtrent dit thema is dat vorming kan bijdragen tot een goed recreatief medegebruik.

Belangrijk is ook dat verschillende recreanten, bosgebruikers elkaar leren beter leren kennen. Momenteel bestaan er nog een te beperkte kennis van het bos en het gebruik ervan. Via vorming kan hier een oplossing geboden worden.

2.21 Jacht

Jagers voelen zich wat verdrongen in het recreatiegebeuren. Wordt hun hobby nog wel erkend? Zijn jagers dan ook geen recreanten waarvoor ruimte moet voorzien worden? Als iedere groep zijn ruimtelijke eisen mag stellen waar is de plaats dan van de jagerij?

Een deelnemer vroeg zich af of de jacht dan moet gezien worden als een hobby, een recreatievorm dan wel als een onderdeel van het beheer? M.a.w. als jacht niet strikt noodzakelijk is voor het beheer moet er dan ruimte voor gemaakt worden omdat het ook een hobby is?

De discussie die zich hierop ontspon kan samengevat worden als een discussie tussen het traditionele gebruik van het bos (bijvoorbeeld jacht) dat aan draagvlak moet inboeten en de nieuwere

recreatievormen (wandelen, mountainbiken, enz.) die over een groeiend draagvlak beschikken en dus ook meer ruimte ter beschikking krijgen.

Conclusie: Jagers voelen zich binnen het recreatiegebieden in de verdrukking en vragen een plaats binnen het bos.

2.22 Communicatie

Hoe maak je de gedragsregels duidelijk?

Naar duidelijk georganiseerde groepen is communicatie haalbaar maar hoe bereik je de individuele ongeorganiseerde bosbezoeker?

De discussie concentreerde zich op het gebruik van borden. In de workshop overheerste het idee dat de huidige bebording in de bossen niet de goede manier is. Bij de beheerders leeft het gevoel dat alles netjes geregeld is maar de recreantengroepen zijn hier toch kritischer. De discussie toont in elk geval aan dat de huidige bebordingsstrategie moet herbekeken worden.

Er leeft het gevoel dat er te veel borden staan. Een wandelaar wil even kunnen ontsnappen van het dagdagelijkse leven in de natuur. Als hij dan terechtkomt in een bordenbos i.p.v. een bomenbos dan lukt dat niet. Bovendien is er meer nood aan universele borden. Recreatie mag niet beperkt gezien worden tot het bosdomein op zich maar het omliggende landschap moet mee betrokken worden in de recreatieve ontsluiting. Het is dan evident dat er een uniforme bebording komt buiten en binnen het bos.

De opinie leeft dat niet alle borden op heden even duidelijk zijn en dat heel wat borden onsympathiek zijn. Met positieve borden bereik je veel meer. De deelnemers vonden de aanpak van het fietspadennetwerk dat door het regionaal landschap Kempen en Maasland werd uitgebouwd een goed voorbeeld van hoe met bebording kan gewerkt worden. Het is kwaliteitsvol, uitnodigend en met het gewenste resultaat.

Conclusie: het bebordingsbeleid moet herdacht worden: het moet universeler, eenvoudiger, beperkter of subtieler en meer uitnodigend.

2.23 Overige onderwerpen

Volgende onderwerpen werden slechts kort aangehaald:

- Respect van de recreant kan je bekomen door projectwerking, informatie via scholen, het betrekken van de jeugd,...
- De jeugd moet meer speelzones krijgen.
- Moeten we wel op alle vormen van recreatie (4x4, paintball, motorcross, quads,...) ingaan?
- Wettelijk kader voor recreatie in erkende natuurgebieden ontbreekt
- Evenwicht tussen verwachtingen en mogelijkheden
- Rechten en plichten van de boseigenaars
- Hiërarchie van de bosgebruikers
- Boswegen: exploitatie ten opzichte van recreatie
- Padennetwerk: efficiënte afsluiting van paden
- Gradaties van openstelling i.f.v. de hoofdfunctie van het bos: zonerings
- Positieve en negatieve impact van openstelling
- Scheiding recreanten in privé-boscomplexen
- Privatiseren van vele administraties zodat zij voor eigen inkomsten moeten zorgen.
- Bij recreatieve inrichting van bossen dringt de VBV aan op een inclusieve benadering van mensen met een handicap
- Responsabilisering veronderstelt dat verboden/geboden geduid worden: Waarom? Ecologische reden?
- Voor rechten staan plichten! Niet alle bossen hebben een zelfde statuut. Hoe kunnen we die verzoenen?

3. Workshops

Doelstelling van de twee workshopsessies tijdens de namiddag was het gezamenlijk detecteren van knelpunten en oplossingen met betrekking tot 4 thema's: inrichting en infrastructuur, participatie, globale visie en instrumenten.

3.1 Inrichting en infrastructuur

3.1.1 Speelzones

Het Platform Groene Ruimte oordeelt dat de bossector steeds het initiatief moet nemen tot het instellen van een speelzone. De redenen die hiervoor worden aangehaald zijn onder meer:

- Verplichte opdracht van de terreinbeherende overheid om speelzones ter beschikking te stellen,
- Jeugd is veelal onwetend over de modaliteiten bij de keuze en inrichting een speelzone,
- De jeugdverenigingen kennen een groot verloop bij de leiding waardoor kennis en informatie te vaak verloren gaat,
- ...

De terreinbeheerders gaan niet akkoord om volgende redenen:

- Iedere beheerder is slechts verantwoordelijk voor een bepaald begrensd gebied zodat de vraag het aanbod niet zal kunnen dekken.
- Indien de speelzone niet snel genoeg ingesteld wordt, leidt dit tot verwijten naar de bosbeheerder.
- De nood moet vanuit de jeugdsector zelf geventileerd worden.
- De lokale jeugdraad (gemeente) is ideaal geplaatst om het initiatief te nemen tot het instellen van speelzones.

Feit is dat er niet voldoende speelzones zijn. Maar het aantal speelzones moet in evenwicht zijn met de vraag: er moeten niet méér speelzones ingericht worden dan dat er nood is.

Het al dan niet mogen spelen in natuureservaten is een discussiepunt. Voor de ene is het pertinent onmogelijk, voor de andere zou het mogelijk moeten zijn al naargelang de draagkracht van het gebied. Voorlopig is er nog een barrière ingebouwd in de wetgeving en blijft het dus dansen op een slappe koord.

3.1.2 Afbakening zonering

Een goedgekozen afbakening impliceert een zonering. Zonering moet rekening houden met kwetsbaarheid van het gebied en moet gepland zijn in ruimte en tijd.

Eerst en vooral moet de zonering duidelijk aangegeven zijn. Daarnaast is het belangrijk dat de beheerder flexibel is in het afbakenen van zones. Zo kunnen via zonering kwetsbaardere zones gevrijwaard worden van (te) hoge recreatiedruk. Zo worden korte wandelroutes best ingericht in de minder kwetsbare zones terwijl de langere wandelroutes welke doorgaans veel minder gebruikt worden in de eerder kwetsbare zones mogelijk zijn (microzonering).

Indien er gekozen wordt om (tijdelijk) een gedeelte van het bos af te sluiten voor zeldzame broedgevallen bijvoorbeeld, dan moeten er alternatieven voor recreatie gezocht worden. Er wordt gesuggereerd om paden best af te sluiten door gebruik van natuurlijke materialen (boomstam, takken). Het gebruik van afrasteringen (gladde draad) geeft vaak aanleiding tot vandalisme. Praktijkervaring toont aan dat dit gedrag na verloop van tijd (enkele jaren) stopt.

3.1.3 Wat is draagvlak?

Het organiseren van overleg is een basisvereiste voor draagvlakcreatie. Met name het overleg met weinig georganiseerde gebruikers dient verbeterd. Dit zou kunnen via projecten, de media (tijdschriften), een infobus voor wandelaars,...

Om een draagvlak voor het bos te creëren, is het van belang bossen zoveel mogelijk trachten open te stellen. Ook in de wetgeving moeten er voldoende vrijheidsgraden ingebouwd worden zodat bijvoorbeeld een gids van de weg mag om een bloem te tonen (*nvdr: dit is nu reeds zo voor erkende natuurgidsen!*).

Naar aanleiding van de polis 'Burgerlijke Aansprakelijkheid' van de bosbeheerder/eigenaar afgesloten door het Vlaams Gewest voor alle bossen werd het begrip "goede huisvader" in vraag gesteld. De polis zal namelijk de schade aan recreanten niet dekken wanneer de bouseigenaar/beheerder een 'zware fout' maakt. De polis stelt eveneens dat de beheerder/eigenaar als 'een goede huisvader' moet handelen. De bouseigenaars vrezen dat de rechtspraak geen rekening zal houden met de eigenheid van het bos. De subsidies zijn nu verre van onvoldoende om de huidige invulling van de goede huisvader (controle en beheer langs paden) in te vullen.

3.1.4 Bebording

Er was een consensus dat de borden nu niet allemaal even duidelijk en informatief zijn. Sommige mensen interpreteren bijvoorbeeld het bord, alleen toegankelijk voor voetgangers als "kinderen moeten aan de hand lopen van de ouders". De borden zouden tevens attractiever moeten zijn en de symboliek moet hetzelfde zijn bij de verschillende beherende instanties (afdeling Natuur, afdeling Bos & Groen,...). Of de eigenheid van de beherende instantie al dan niet kenbaar moet gemaakt worden, bleef nog een punt van discussie. Tenslotte moeten borden leesbaar zijn voor anderstaligen en dienen ze minder prominent aanwezig te zijn.

De boswachters beklagen zich erover dat ze enkel Vlamingen kunnen beboeten en bijvoorbeeld geen Franstaligen.

De jachtsector pleit ervoor om ook de jacht op te nemen in het systeem van bebording. De recreanten en de bossector gaan hier niet mee akkoord omdat de jacht iets tijdelijk is. Ook veiligheidsredenen worden hier als argument naar voren geschoven: als het bord er het ganse jaar door staat, verliest het bord zijn signaalwerking.

Voorts is de jachtsector van mening dat zij investeren in het bos en dat dus ook andere recreantengroepen verplicht moeten worden om in het bos te investeren via het systeem van bijvoorbeeld visitor-pays-back.

Het plaatsen van borden ter aanduiding van exploitatiewegen vond de meerderheid geen goed idee. Er werd eerder voorgesteld om de exploitatiewegen af te sluiten met fysische barrières.

3.2 Participatie

3.2.1 Hoe komt de individuele eigenaar nog aanbod in de discussie?

Het probleem wordt naar voren geschoven dat privé-bouseigenaars niet actief betrokken worden. Ze worden wel uitgenodigd voor een vergadering maar dan zijn de beslissingen al genomen. Hun gevoel is dat hen wordt opgelegd hoe het moet en dat ze verder niets te zeggen hebben.

Een ander groot probleem is dat de boseigenaars niet gekend zijn. Er zijn weinig gegevens over de privé-eigenaars want nog niet alle eigenaars zijn aangesloten bij een bosgroep.

Bij de privé-eigenaars is er zeker een bereidheid om via participatie openstelling te sturen. Het enige probleem is dat men niet weet wat de gevolgen ervan gaan zijn en of de verwachtingen gaan overeenkomen.

3.2.2 Individuele bezoeker/gebruiker bevragen

De georganiseerden worden gehoord en de niet-georganiseerden niet. Dit terwijl 80% van de gebruikers niet georganiseerd is. Hier stelt zich het probleem dat niet-georganiseerde burgers moeilijk te bevragen zijn. De vraag luidt dan ook hoe participatie voor hen kan georganiseerd worden. Er is te weinig ervaring op dat gebied. Een mogelijkheid om hen te bereiken is via hoorzittingen en enquêtes. De omwonenden vormen in dit kader een duidelijk omliggende doelgroep, die zeker bij het proces moet betrokken worden.

Voorstel stappenplan:

- Stap 1: Eigenaars contacteren
Dit is een zeer belangrijke stap want het is en blijft nog altijd de eigenaar die zijn bos openstelt.
- Stap 2: Opstarten van het proces
Hierbij hoort de informatieverstrekking aan de recreanten. Binnen de informatieverstrekking worden er antwoorden gegeven op de vraag 'waarom participatie opzetten?'
- Stap 3: Bereiken van de doelgroepen
Met de doelgroepen bedoelen we de georganiseerde groepen maar ook - en zeker niet te vergeten - de niet-georganiseerde groepen. De niet-georganiseerden kunnen we dan opvatten als de omwonenden, toevallige passanten. Het beste is om te starten met de omwonenden. In deze fase mogen we zeker niet vergeten dat er recreanten zijn die niet geïnteresseerd zijn om deel te nemen aan het participatieproces.
- Stap 4: Participatie is meer dan advies
Het is een leerproces (er moet met iedereen rekening gehouden worden). Op dit niveau is er ondersteuning nodig van de hogere structuren.
- Stap 5: Duurzame samenwerkingsverbanden.
Een voorbeeld ervan is het continue proces.

Besluit: Er is dus een probleem van timing, er zijn verschillende verwachtingen en men weet niet wat de gevolgen ervan zullen zijn. Men kan dit oplossen door op lokaal niveau een raad (zoals een jeugdraad) op te richten. Daarnaast moeten de participanten op de hoogte zijn van de besprekingen als ze deelnemen aan het proces. Maar de bosbeheerder blijft de eindverantwoordelijke.

Belangrijk om te onthouden is dat niet iedereen wil participeren. Vele individuele recreanten hebben geen nood aan participatie.

3.3 Globale visie

3.3.1 De rol van het bos binnen de open ruimte

Het bos heeft een multifunctionele rol, waarbij ook medegebruik een plaats moet vinden.

De relatie van het bos tot de totale open ruimte: bos is niet geïsoleerd, maar maakt deel uit van de open ruimte. Voor heel wat recreanten is er geen duidelijk onderscheid tussen bos en de rest van de open ruimte, maar maakt bos deel uit van het continuüm van het open gebied. Hun wandeling, fietstocht,

e.d. eindigt niet aan de grens van het bos. . Bovendien is er voor veel recreanten geen onderscheid tussen bijvoorbeeld een kasteelbos en een natuurbos. Vandaar: bos hoort binnen een globale visie op het buitengebied.

Er mag daarnaast niet uit het oog verloren worden dat het bos specifieke kenmerken en functies heeft, die bovendien afhankelijk zijn van de eigenheid, ligging, abiotiek, e.d. van het bos (bijvoorbeeld stadsbos versus natuurbos). Bepaalde recreanten zijn bovendien ook op zoek naar een bepaalde 'kwaliteit'

De vraag werd gesteld of er ruimte is voor plaatsgebonden vormen van recreatie. De meeste deelnemers bleken de voorkeur te geven aan medegebruik.

Wie is verantwoordelijk voor het opstellen van deze visie? Een flexibel kader vanuit de overheid met mogelijkheid tot lokale invulling lijkt aangewezen. Voor deze lokale invulling is een prominente rol weggelegd bij Regionale Landschappen, Bosgroepen, Toerisme Vlaanderen, e.d. Binnen de ruimtelijke planningsprocessen voor het buitengebied is Toerisme Vlaanderen nu gevraagd om input te leveren over recreatie.

Wat moet binnen dit algemeen kader komen? Het moet verder gaan dan de bos- en natuursector, maar de exacte invulling is voor de deelnemers nog niet duidelijk. Verder overleg is gewenst.

3.3.2 Afstemming op vraag en aanbod

Dit werd wegens tijdsgebrek erg beperkt gehouden.

De volgende vragen werden gesteld: welke recreatie moet plaats vinden in een bos of hoort thuis in een ander deel van het buitengebied? Moet de overlast door bepaalde vormen van recreatie gecentraliseerd worden in daarvoor voorziene gebieden of moet deze overlast gespreid worden? Moet recreatie in bos gepromoot worden?

Hierbij kwam als voornaamste knelpunt het gebrek aan cijfermateriaal naar voren. Er is geen duidelijke omschrijving van wat is recreatie? Wat is een bos? Is er nood aan horeca in een bos? Wat wil de bezoeker van een bos? De vraag is niet altijd duidelijk.

Een tweede knelpunt is de overreglementering. Gebruikers en eigenaars vragen naar een eenvoudiger, meer doorzichtige reglementering. Dit riep meteen de vraag op, waar deze reglementering op gebaseerd moet worden. Er werd gesuggereerd dat deze wetenschappelijk onderbouwd zou moeten worden.

Een derde knelpunt is het gebrek aan overleg. Overleg is noodzakelijk met alle betrokkenen, op gelijke basis, of gewogen naargelang het belang van deze betrokkene (maar daarbij de vraag: hoe bepaal je dit belang). De private eigenaars zijn sterk vragende partij bij dit overleg. Zij willen sterker betrokken worden bij de dialoog.

Een suggestie hierbij werd gesteld vanuit de Vlaamse Wielrijdersbond: zij maken gebruik van een discussieforum op hun website om opinies te verzamelen.

Een vierde discussiepunt is de vraag of bosgebruik en bosrecreatie actief gepromoot moet worden. Recreatie legt immers een zware druk op onze bossen, maar anderzijds leidt dit tot een breder draagvlak. Een bijkomende moeilijkheid is dat recreatiegroepen niet constant zijn, maar verschuiven. Nieuwe vormen van recreatie ontstaan, andere nemen toe of af in belang.

Er is een duidelijke nood aan stimulerende maatregelen om een bouseigenaar, maar ook om lokale initiatieven te ondersteunen bij het openstellen bosgebieden. Dit betekent voor de deelnemers het herdenken van de wetgeving, waarbij de termen multifunctionaliteit, maar ook flexibiliteit belangrijk zijn. Er is een duidelijke vraag naar bijkomende subsidiëring. Verdere stimulerende maatregelen betreffen begeleiding, toezicht en ondersteuning bij het onderhoud. Op lokaal vlak is overleg belangrijk.

3.4 Instrumenten

3.4.1 Subsidies

De lage vergoedingen werden als een knelpunt omschreven. 50€/ha voor opengestelde bossen en 100€/ha voor speelzones beschouwen de bouseigenaars als onvoldoende. Zij zijn eerder voorstander van een globale subsidie die 200€/ha zou moeten bedragen. De openstelling kan m.a.w. een voorwaarde zijn voor deze subsidie maar de subsidie moet er niet rechtstreeks aan gekoppeld zijn.

Een ander knelpunt betreft het ontbreken van controle op privé-terreinen. Een private boswachter is niet te betalen en hierdoor moet de private bosbezitter zelf instaan voor controle indien hij zijn bos niet afsluit voor het publiek.

Een derde knelpunt betreft het onevenwicht tussen kosten en opbrengsten. De kosten (bijvoorbeeld aanleg en onderhoud van paden) zijn voor de bosbezitter terwijl de baten (bijvoorbeeld opbrengsten door nabijgelegen horeca) meestal voor derden. Als oplossing werd gedacht aan fiscale maatregelen. Uiteraard komen subsidies voor private bosbezitters uit fiscale inkomsten door de overheid. Er zou ook kunnen gedacht worden aan lokale fiscale maatregelen waarbij de ontvangende kant een deel van de inkomsten afstaat voor het bosbeheer (cfr. toeristentaks op waddeneilanden, horecabijdragen rond de Veluwe). In de workshop waren veel deelnemers van oordeel dat het lokale niveau (gemeenten, regionale landschappen, bosgroepen, lokale VVV's) hier actiever moet zijn.

Er zijn voorbeelden gekend waar gemeentebesturen nu reeds instaan voor het onderhoud van wandelpaden in private domeinen of in ruil voor openstelling een aantal onrendabele beheerswerken zoals vogelkersbestrijding voor hun rekening nemen. De eigenaars zijn ook vragende partij om in ruil voor openstelling te kunnen beschikken over een aantal uren arbeiders. Die kunnen dan ingezet naargelang de noden. De eigenaar zou de keuze moeten krijgen om die uren zelf in te vullen, uit te besteden aan derden of via tewerkstellingsinitiatieven bij regionale landschappen of bosgroepen. Er was bijval voor het subsidiesysteem van monumenten en landschappen. De eigenaars vinden het positief dat 80% van de kosten door een landschapsteam worden gedragen.

De workshop was het er mee eens als nieuwe subsidiekanalen worden ontwikkeld in elk geval moet gezocht worden naar flexibele systemen die ook op administratief niveau een beperkte kost moeten betekenen naar controle en verwerking van de dossiers.

Daarnaast werd ook de opmerking geformuleerd dat private bouseigenaars zelf ook kunnen zoeken naar alternatieve inkomstenbronnen maar op dit thema werd niet verder ingegaan door tijdsgebrek. Omtrent de noodzakelijke bosuitbreiding (er is te weinig bos om de recreatieve behoeften in te vullen) werd gedacht aan buitenlandse voorbeelden waarbij nieuwbouwprojecten gepaard gaan met bosuitbreiding.

De bouseigenaars zijn ook vragende partij voor inrichtingsubsidies naar analogie met de terreinbeherende verenigingen, de landinrichtingsprojecten en de subsidies voor eigenaars in het VEN. Bosgroepen worden algemeen als oplossing gezien voor het probleem van de versnipperde bostoestand in Vlaanderen. Via de bosgroepen kan over het niveau van de individuele eigenaar heen de toegankelijkheid geoptimaliseerd worden zonder dat de eigenaar zelf er veel last van heeft. De bosgroep kan dan ook instaan voor de communicatie naar de recreanten. Omdat bosrecreatie niet beperkt mag gezien worden tot het boscomplex zelf maar het hele landschap rondom het bos moet meegenomen worden in de recreatieve ontsluiting zou dit ook een taak kunnen zijn van de regionale landschappen.

Ten slotte zijn de eigenaars ook vragende partij voor meer objectieerbare informatie. Hoeveel zal een openstelling van mijn bos mij kosten? Wat kan het mij opbrengen? Indien de overheid deze informatie kan leveren dan kan een eigenaar een pragmatische en objectieve keuze maken. Er werd tijdens de workshop wel opgemerkt dat financiële argumenten vaak ondergeschikt zijn in de keuze van een private bouseigenaar om zijn bos al dan niet open te stellen.

3.4.2 Toegankelijkheidsreglement

In deze workshop zijn we niet zo ver geraakt omdat de discussie over het al dan niet toegankelijk stellen van een privaat bos steeds opdook.

Bovendien werd het nut van een toegankelijkheidsreglement in vraag gesteld.

Een recreant wil vrij zijn en niet het gevoel hebben eerst een reglement van buiten te moeten leren. De deelnemers van de workshop waren het er ook over eens dat recreanten sowieso zelden of nooit het toegankelijkheidsreglement lezen. Is de decretale regeling niet voldoende? Is het wel nodig om voor elk bos een nieuw reglement op te stellen? Ten slotte vinden de deelnemers dat een toegankelijkheidsreglement een repressief cachet heeft en dat we de recreant op een positieve manier moeten ontvangen.

Bovendien is een reglement binnen ons versnipperde bosareaal niet effectief. Indien consequent toegepast zou je al snel een wirwar aan reglementen krijgen.

Het geeft de beheerder een vals gevoel om zijn aansprakelijkheid te beperken.

De deelnemers aan de workshop zien veel meer heil in goede basisinfrastructuur dan in een toegankelijkheidsreglement.

4. Vragen om informatie

Tijdens de discussies werden een aantal vragen geformuleerd. Hieronder wordt op de gestelde vragen een antwoord geformuleerd.

4.1 Buurtwegen: wie moet wat onderhouden?

Van bijzonder belang voor het verkeer in en de toegankelijkheid van vele bossen zijn de buurtwegen. Dit zijn kleine wegen die de plattelandsgemeenten verbinden of die in het verkeer binnen die gemeenten voorzien. De buurtwegen zijn geregeld door de wet van 10 april 1841 op de buurtwegen. Een weg is zonder betwisting een buurtweg wanneer hij als dusdanig met een nummer voorkomt in de “algemene rooi- en afpalingsplannen” (de zogenaamde atlas der buurtwegen). Bij deze plannen is de beschrijving van de toen bestaande buurtwegen vastgelegd.

Het beheer en dus de werken van onderhoud en verbetering vallen ten laste van de gemeente. Deze werken, evenals inrichtingswerken zoals het plaatsen van baren, draaimolens of voetgangerssluizen, kan dus niet gebeuren door het Bosbeheer, tenzij daartoe gemachtigd zou worden door de gemeente.

4.2 Waarom zijn de gemeenten niet vertegenwoordigd op de dialoogdag?

Tijdens de bevragingronde die aan de dialoogdag vooraf ging, werd elke Vlaamse milieuambtenaar aangeschreven, evenals de Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG) en de Vereniging van Provincies (VVP). Een tiental gemeenten leverden stellingen en visieteksten binnen, maar waren verhinderd om op de dialoogdag aanwezig te zijn.

4.3 Verzekering en aansprakelijkheid.

De afdeling Bos & Groen sloot in 2001 een verzekering met Ehtias die de burgerlijke aansprakelijkheid van alle eigenaars en beheerders van bossen in het Vlaamse Gewest dekt. Meer info over deze verzekering is terug te vinden in bijgevoegde folder “Een boswandeling verzekerd”.